

Aytül BAYAR* 
Ceren DAĞTEKİN** 

RUSÇADAN TÜRKÇEYE GEÇEN ALINTI SÖZCÜKLERDE ANLAMSAL EŞ DEĞERLİK

SEMANTIC EQUIVALENCE IN BORROWED WORDS TRANSFERRED FROM RUSSIAN TO TURKISH

ÖZET

İnsanoğlu geçmişten günümüze süregelen bir etkileşim ağı içerisinde. Etkileşim esnasında kültürler arasında dilsel ilişkiler kurulur. Bu ilişkiler diller arası bağ kurmaya yardımcı olurken aynı zamanda karşılıklı iletişim açısından bazı sorunlara neden olabilir. Bu sorunlar arasında iki farklı dilin birbirini iyi ve doğru bir şekilde anlayamaması, aktarmak istediği düşüncüyü veya konuyu aktaramaması gösterilebilir. Toplumlar iletişimi sağlamak ve iletişim esnasında doğan anlamsal engelleri aşmak amacıyla birbirlerinin dilini, kültürünü, edebiyatını, tarihini ve sanatını öğrenmeye başlar. Bu gereksinim ile birlikte dilsel etkileşimin bir sonucu olarak diller arasında karşılıklı sözcük alıntıları kaçınılmaz olur. Bu süreç içerisinde bir dilden başka bir dile geçen sözcüklerde sözcüğün her iki dilde karşıladığı anlamın birbiri ile örtüşmediği durumlarda diller arası aktarımlarda birtakım anlamsal hatalar meydana gelebilir. Kültürler arasında ortaya çıkabilecek anlamsal sorunların giderilmesi ve sözcüklerdeki anlamın doğru bir şekilde aktarılmasını sağlamak için dilsel olgulara yoğunlaşılmalıdır. Bu doğrultuda çalışmada Hint-Avrupa dil ailesinin Slav Dilleri grubunun Doğu Slav Dilleri alt grubundan olan Rusçadan Ural-Altay dil grubunun Altay grubundan olan Türkçeye geçen alıntı sözcüklerin anlamsal ilişkilerine değinilmiştir. İki dil arasında alıntılanan sözcüklerin karşıladığı anlamlar ve anlamsal eş değerlikleri incelenmiştir. Çalışma taranan sözlükler aracılığı ile Rusçadan Türkçeye geçen 22 alıntı sözcükle sınırlı tutulmuş, bu sözcükler anlamsal eş değerlik bağlamında incelenerek örnekler dâhilinde açıklanmıştır.

Anahtar kelimeler: Rus Dili, Türk Dili, Alıntı Sözcük, Eş Değerlik.

ABSTRACT

Human societies engage in continuous interaction spanning across historical epochs to the present day. Within these interactions, linguistic ties are forged between cultures, facilitating cross-cultural communication. While these linguistic connections foster inter-linguistic bonds, they also give rise to mutual communicative challenges. This phenomenon is pervasive across the spectrum of world languages. To bridge these linguistic divides, individuals embark on journeys to learn each other's languages, cultures, literature, histories, and arts, thereby facilitating effective communication and overcoming linguistic barriers. Consequently, due to the imperative of intercultural communication, the mutual borrowing of words between languages becomes inevitable. However, this process can introduce semantic disparities between the original meaning of a word in the source language and its counterpart in the target language, leading to challenges in accurately conveying intended meanings. To mitigate such challenges and ensure precision in communication, it is imperative to focus on linguistic phenomena. In this context, this paper explores the semantic relations of mutually borrowed words transferred from Russian, a member of the East Slavic Languages subgroup within the Slavic Languages group of the Indo-European language family, to Turkish, belonging to the Altaic group within the Ural-Altai language family. The study examines the semantic equivalences and contextual nuances of borrowed words between the two languages. The study was limited to 22 borrowed words transferred from Russian to Turkish through the scanned dictionaries, and these words were examined in the context of semantic equivalence and explained with examples.

Keywords: Russian Language, Turkish Language, Borrowed Words, Semantic Equivalence.

* Sorumlu Yazar, Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ağrı/Türkiye. E-posta: aerdogan.agri.edu.tr / Corresponding Author, Assist. Prof., Ağrı İbrahim Çeçen University, Faculty of Letters and Science, Department of Russian Language and Literature, Agri/Türkiye. E-Mail: aerdogan.agri.edu.tr

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ağrı/Türkiye. E-posta: cern.dagtkn96@gmail.com / Graduate Student, Ağrı İbrahim Çeçen University, Institute of Graduate Education, Department of Russian Language and Literature, Ağrı/Turkey. E-mail: cern.dagtkn96@gmail.com

Giriş

Rusça ve Türkçe geçmişten günümüze etkileşimini sürdüren iki dildir. Her iki dilin birbiriyle olan ilişkisinin kesin bir tarihi bulunmamakla birlikte Rus Türkolog ve dilbilimci N. Baskakov (1985, s. 5) diller arasındaki tarihsel ilişki sürecini beş döneme ayırır:

1. VIII. yüzyıla kadar olan dönem (Kiev Rusya'sı kurulmadan önceki dönem): Bu dönemde Eski Rus dilinin Hun, Avar, Hazar, Bulgar, Sabir ve diğer Türk boyları arasındaki karşılıklı ilişkilerin Doğu Avrupa'da Slav boyları ile yakın temasta bulunmasıdır. Bu süreçte Ruslar ve Türkler ticari, ekonomi ve barınma konularında ilişki içerisinde olmuşlardır.

2. IX – XII yüzyıl arası dönem (Kiev Rusya'sının kurulması): Bu dönemde Ruslar Oğuz ve Kıpçak boyları ile ilişki içerisinde bulunmuşlardır. Kiev Rusya'sının gelişim gösterdiği bir dönemdir. Bu esnada Ruslar, Türk Peçenekleri ve Oğuz boyları arasında sıkı bir ilişki oluşmuştur. Bu dönemde özellikle Moğol istilasından sonra Rusçaya birçok sözcük geçmiştir.

3. XIII – XV yüzyıl arası dönem (Moğol istilasından sonraki dönem): Bu dönem eski Rus beyliklerinin Altın Ordunun yasallığında bulunduğu ve eski Rus dilinin ise Altın Ordunun yönetimindeki Türk Kıpçak lehçelerinin etkisi altında kaldığı süreyi kapsar. Bu dönemde Türk lehçeleri aracılığı ile Arapçadan ve Farsçadan sözcükler alıntılanmıştır. Ayrıca Slav lehçelerine alt tabaka dillerinden olan Sanskritçeden, Çince, Tibetçeden, Toharcadan ve Soğdçadan sözcükler nüfuz etmiştir.

4. ve 5. dönemler ise Ekim Devriminden sonraki süreci kapsar. Ekim Devriminin meydana gelmesi ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliğinin kurulması ile birlikte birbirinden farklı toplumlar ilişki kurmaya başlamıştır. Bu ilişki ile birlikte diller arasında karşılıklı sahiplenme ve zenginleşme gerçekleşmiştir. Bu zenginleşmenin içerisinde Türklerin çoğunlukta olması Rusların Türklerle olan ilişkilerine katkı sağlamıştır. Bunun sonucunda da iki dil arasında karşılıklı olarak sözcükler bir dilden diğerine geçer.

Rus ve Türk toplumları arasında kültürel ve coğrafi farklılıklar bulunmasına rağmen ticari, ekonomi, yerleşim gibi nedenlerden dolayı birbirlerini etkiledikleri görülür. Diller arasındaki iletişim ile birlikte kültürel farklılıklara sahip olan Rusça ve Türkçe arasında kaynaşmalar meydana gelir. Baskakov'un dönemsel ifadelerine bakıldığında Ruslar Hun, Avar, Hazar, Bulgar, Sabir, Slav, Oğuz ve Kıpçak boyları ile ilişkiler kurarak bu toplumlar ile karşılıklı bir gelişim gösterir. Bu gelişim süreci dilsel zenginliği de beraberinde getirir. Ruslar etkileşim kurduğu Türk boylarından aldığı sözcükleri kendi ana dilinde kullanarak Türk toplumu ile olan bağlarının varlığını kanıtlar. Örneğin; *ağa-aza* (Şanskiy, 1963: 38), *divan-дубан* (Şanskiy, 1973: 112), *namaz-намаз* (Şapoşnikov, 2010: 566) sözcükleri dilsel etkileşimin bir sonucu olarak Türkçeden Rusçaya geçmiş alıntı sözcüktür. Rusların Türkler ile olan bu bağı diller arası alıntı sözcükleri ilgi çekici bir konu haline getirir ve dilbilimcileri araştırma yapmaya teşvik eder.

Toplumlar birbiri ile ilişki kurmadan yaşamını sürdüremez. Siyasal, ekonomik, sanatsal, tarihsel, kültürel ve ticari açıdan birbirini tanıma fırsatı bulan ve iletişim kuran toplumların dilsel etkileşimleri de kaçınılmaz olur. Etkileşimin bir sonucu olarak iki dil arasında karşılıklı geçişlerin olması doğal bir durumdur. Rusçadan Türkçeye geçen alıntı sözcükler de bu durumun en güzel göstergesidir. Diller arasındaki sözcük geçişleri sırasında dilin kendine has özelliklerine bağlı olarak bazı sözcüklerde yapısal ve anlamsal birtakım değişikliklerin meydana gelmesi sonucunda Türkçeye geçen alıntıların Rusçadaki kullanımıyla tamamen aynı kaldığı söylenemez. Bir dilden

diğer bir dile geçen sözcükler kendi anlamını korumasının yanı sıra bunlardan bazıları temel anlamını yitirerek yeni anlam veya anlamlara bürünebilir. Buradan hareketle çalışmada Rusçadan Türkçeye geçen 22 alıntı sözcüğün anlamsal eşdeğerlik açısından teyit edilmesi, örnekler ile desteklenmesi ve bu karmaşıklığa bir açıklık getirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada faydalanılan materyaller Rusça ve Türkçe kaynaklardan olup elde edilen bilgiler detaylı bir şekilde taranmış ve yapılan incelemeler sonucunda bu çalışma için gerekli olan bilgiler toplanmıştır. Çalışmada elde edilen bilgilerin ölçülebilmesine ve değerlendirilebilmesine yönelik olan nicel araştırma yöntemlerinden tarama araştırması yapılmıştır. Bu yöntem konunun belirlenmesinden sonra yapılan yayın taramasını kapsayan bir analizdir. Araştırma doğrultusunda konunun açık bir şekilde detaylandırılması amacıyla yazılan kitap, tez, makale, bildiri, sözlük gibi çalışmalardan veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler sonucunda konu açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Bu esnada betimleme, çeviri, analiz, karşılaştırmalı inceleme yöntemleri temel alınmıştır. Rusçadan Türkçeye geçen 22 alıntı sözcük belirlenmiş, bu sözcüklerin anlamsal eş değerlikleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Yapılan araştırma yöntemi ile bilimde süreklilik sağlanması hedeflenmiştir (Büyüköztürk ve diğ., 2014, s. 177; Yazıcıoğlu & Erdoğan, 2007, s. 295). Çalışma bağlamında örnekleme grubu için her iki dil çiftinde anlamsal açıdan eş değer olan alıntılar seçilmesi amaçlanmıştır. 22 sözcükle sınırlı tutulan Rusçadan Türkçeye geçen alıntılar eş değerlik ilişkileri doğrultusunda incelendikten sonra elde edilen veriler ortaya konmuştur. Çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı'na ait (1995-1996) "Örnekleriyle Türkçe Sözlük", Çağbayır (2007) "Ötüken Türkçe Sözlük", Karaağaç (2015) "Türkçenin Alıntılar Sözlüğü", Uşakov (1935-1940) "Толковий словарь русскаго языка- Büyük Rus dili sözlüğü" (Толковый словарь русского языка), Fasmer (1987) "Etimologičeskiy slovar russkogo yazıka- Rus dilinin etimoloji sözlüğü" (Этимологический словарь русского языка), Şapoşnikov (2010) "Etimologičeskiy slovar sovremennogo russkogo yazıka- Çağdaş rus dilinin etimoloji sözlüğü" (Этимологический словарь современного русского языка), Şanskiy, İvanov, Şanskaya (1971) "Kratkiy etimologičeskiy slovar russkogo yazıka- Rus dilinin kısa etimoloji sözlüğü" (Краткий этимологический словарь русского языка), Çudinov (1894) "Slovar inostrannih slov, voşedsih v sostav russkogo yazıka- Rus dilinde yer alan yabancı kelimeler sözlüğü" (Словарь иностранных слов, вошедших в состав русского языка), Mihelson (1866) "30000 inostrannih slov, voşedsih v upotrebleniyе v russkiy yazık, s obyasnением ih korney- Köklerinin açıklamasıyla birlikte Rus dilinde kullanıma giren 30.000 yabancı sözcük" (30000 иностранных слов, вошедших в употребление в русский язык, с объяснением их корней), Kırılov (2005) "Etimologičeskiy slovar russkogo yazıka- Rus dilinin etimoloji sözlüğü" (Этимологический словарь русского языка), Ojegov, Şvedova (1949) "Толковий словарь русскаго языка- Büyük Rus dili sözlüğü" (Толковый словарь русского языка) gibi sözcüklerin etimolojisini de inceleyen sözlükler taranmış, Rusçadan Türkçeye geçen 22 alıntı sözcük tespit edilmiştir. Sözlükler yardımı ile tespit edilen bu sözcüklerin kökenleri ve karşıladığı anlamlar incelenmiş, sözcükler arasındaki anlam farklılıkları ve benzerlikleri irdelenmiştir. Alıntı sözcükler anlamsal ilişkileri çerçevesinde tablolar halinde gösterilerek açıklanmıştır.

1. Alıntı Sözcükler

İnsanoğlunun en temel ihtiyaçlarının başında iletişim gelir. Doğduğu andan itibaren iletişim halinde olan insanlar birbirinden farklı toplumların oluşmasını sağlar. Günay Karaağaç toplum hayatını farklı milletlerden olan insanların kendilerine ait bilgi ve birikimlerini aktardığı bir sistem olarak ifade eder (Karaağaç, 2009, s. 137'den akt. Karaca, 2012, s. 2060). İnsanlar arasındaki

iletişimi sağlayan temel unsur ise sözcüklerdir. Sözcükler bir dilin temel dayanağı olan onu zenginleştiren ve iletişimi sağlayan birer simge olarak nitelendirilir. Sözcüklerin iletişimi sağlamanın dışında nesnelere adlandırma görevi de bulunur. Her göstergenin bir göndergesi mevcuttur. Ancak nesnelere ve kavramları karşılayan göstergeler anlamsal veya biçimsel değişikliklere uğrar. Bu durumun ortaya çıkmasının temel sebebi diller arasındaki ilişkilerin sıklaşmasıdır. Bunun sonucunda alıcı dil ile verici dil arasında karşılıklı olarak kültürel ve anlamsal geçişler meydana gelir. Bir dilden diğer bir dile geçen ve o dilde de kullanımı bulunan bu tür sözcüklere alıntı sözcük denir. Diller arasındaki alıntılama sadece bir sözcüğün alınması olarak değerlendirilemez. Çünkü farklı bir dilden sözcüklerin yanı sıra ekler, sesler, biçimsel yapılar, söz dizim şekilleri ve anlamsal etkileşimler gibi dilin daha birçok farklı düzeyinde geçiş meydana gelir (Budu, 2018, s. 267; Tervalı & Tolvanen, 2006, s. 10). Bu geçiş sürecinde yeni sözcükler ve anlamların kazandırılması önemli bir noktadır. Ancak alınan her sözcüğün dil içerisinde benimsenmesi gibi bir zorunluluk söz konusu değildir. Alıntılanan sözcük o dilde kullanılabilir, fakat dil içerisinde benimsenen bir sözcük olmayabilir. Sözcüğe bakıldığında bunun aslında dile has bir sözcük olmadığı fark edilir (Yumrutaş, 2023, s. 37).

Başka bir dilden alıntılanan ve dil içerisinde kullanılan sözcükler O. Vısoçina'ya göre (2002, s. 29) Rusçada dört başlık altında incelenir:

1. Sözcüksel alıntılar: Bir dilin diğer bir dilden biçimsel ve içerik olarak aldığı sözcüklerdir. Örneğin; Rusça *балалайка* (*balalayka*) sözcüğü Türkçeye geçerken biçimsel açıdan hiçbir değişikliğe uğramadan ve Rusçada karşıladığı “üçgen şeklinde üç telli Rus halk müzik aleti” (Şapoşnikov, 2010, s. 43) anlamını Türkçede de muhafaza eder.

2. Anlamsal alıntılar: Bir dilden diğer bir dile geçen sözcüğün dil içerisinde yeni bir anlam kazanmasıdır. Örneğin; Rusçadan Türkçeye geçen *мазот* (*mazot*) sözcüğü Rusçada “gazyacağı petrolü damıtıldıktan sonra elde edilen petrol kalıntıları, mazot veya motorin, benzin ve gazolin; yanıcı yağ/akaryakıt” (Uşakov, 1938, s. 118) anlamına gelir iken aynı sözcük Türkçede Rusçadaki anlamına ek olarak “içki, sigara, uyuşturucu vb.” (TDK, 2019, s. 1640) anlamını da kazanır.

3. Yazılı ve sözlü olarak yapılan alıntılar: Bir dilin diğer bir dilden yazılı ve sözlü olarak alıntılanmış yeni anlamlı sözcüklerdir. Örneğin; Rusçada “1. İçi kömürle doldurulmuş su kaynatmak için kullanılan metal kap. 2. Çay içme.” (Uşakov, 1940, s. 30) anlamlarına gelen *самовар* (*semaver*) sözcüğü her iki dilde yazılı ve sözlü olarak kullanılır.

4. Biçimsel alıntılar: Yeni sözcükler oluşturmak amacıyla diğer bir dilden alınan biçimsel alıntılardır.

Vısoçina tarafından yapılan alıntı sözcük sınıflandırması dışında farklı alıntı türleri olabilir. Bu durum alıntılanan sözcüğe ve her iki dilin birbiri ile olan etkileşimine bağlı olarak değişiklik gösterir.

Alıntılanan her sözcük anlamsal zenginlik ile birlikte dilin bir unsuru haline gelir. Alınan sözcük verici dilin dilbilgisel özelliklerini kaybederek alıcı dilin dilbilgisel özelliklerine göre yeniden şekillenerek o dilde kullanılır (Günay, 2007, s. 47). Örneğin; Rusça cinsiyet kategorisi bulunan ve sözcüklerin bu kategoriye uygun şekilde çekime girdiği bir dildir. Türkçede ise sözcüksel açıdan herhangi bir cins ayrımı söz konusu değildir. Bu nedenle alıntılanan her sözcük dilin dilbilgisel özelliklerine uyum sağlar ve bu özelliklere göre şekillenir (Tervalı & Tolvanen, 2006, s. 8). Türkçeye alıntı yoluyla dâhil olan sözcükler Türkçenin gramer yapısının bir parçası

haline gelir. Rusçada belli bir cinsi ifade eden sözcük Türkçeye geçtiğinde kendi dilbilgisel özelliklerini kaybeder ve Türkçenin dilbilgisel özelliklerine uyum sağlayarak kullanılır (Ahundova, 2016, s. 208). Rusçadan yapılan alıntılarda sözcüğün verici dilin dilbilgisel özellikleriyle alıcı dile geçmesinin mümkün olmadığı, alıcı dilin dilbilgisel özelliklerine uyum sağlaması gerektiği sonucuna varmak doğru olacaktır. Örneğin; *шанка-şapka* sözcüğü ele alınacak olursa, Türkçede *şapka* sözcüğünde sayısal veri olarak; *iki şapka*, *beş şapka* ifadelerinde görüldüğü gibi sayısal artış ile beraber herhangi bir değişiklik meydana gelmez, ancak Rusçada bu durum değişir. Çünkü Rusçada adlar sayısal veri açısından adet sayısına göre değişikliğe uğrar. Bu durumda Rusçadaki karşılığı ise *две шанки* [dve şapki] ve *пять шапок* [pyat' şapok] şeklinde olacaktır. Rusçadan Türkçeye geçen *шанка-şapka* sözcüğü Rusçadaki dilbilgisel özelliğini Türkçede muhafaza etmez ve Türkçenin dilbilgisel özelliklerine göre şekillenir.

2. Sözcüklerde Eş Değerlik

Latince kökenli bir sözcük olan ve eş değer anlamını ifade eden *aequivalens* sözcüğünden gelen eş değerlik, kavram anlamı itibarıyla ses bilgisel, biçimsel ve anlamsal açıdan birbirine denk olan sözcükleri karşılar. Türk Dil Kurumu [TDK]'ye göre eş değerlik, değerleri özdeş olan birbirine muadil olarak ifade edilen bir terimdir (TDK, 2011, s. 822). Yapılan açıklamaya bakıldığında eş değerlikle nitelendirilen sözcüklerin karşıladığı kavram dizgesinin aynı olması gerektiği görülür. Bu noktada sözcüklerin eş değer olma durumunda “kavram alanı” önemlidir. Çünkü bir dildeki sözcüğün diğer bir dildeki sözcük ile eş olması için kavramsal alan bakımından sözcüğün karşıladığı anlam bağlamında benzerlik göstermesi gerekir. Kavramsal benzerlik gösteren sözcükler eş değer olarak ifade edilir (Alkan, 2012, s. 673).

Benzer gösterene sahip eş değer sözcükler arasında anlamsal bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkündür. Bu durumda göstereni aynı olan eş değer sözcüklerin karşıladığı kavram alanı birbirine denktir. Anlamsal açıdan bir benzerliğe sahip olan sözcükler biçimsel, ses bilgisel ve anlamsal olarak birbirini tamamlar (Uğurlu, 2012, s. 218; Tören, 2022, s. 1292). Buna bağlı olarak eş değerlik ölçütü üç maddede değerlendirilebilir: 1) Biçimsel eş değerlik, 2) Ses bilgisel eş değerlik, 3) Anlamsal eş değerlik. Biçimsel eş değerlikte sözcükler morfolojik açıdan birbirine denk iken ses bilgisel eş değerlikte sözcükler fonetik açıdan birbirine denkliği yansıtır. Anlamsal eş değerlikte ise sözcüklerin karşıladığı ileti dizgesi tamamen birbiri ile aynı olan sözcükleri ifade eder.

Sözcüklerdeki anlamsal benzerlik “tam veya bütünsel benzerlik” ve “yarı veya kabul edilebilir benzerlik” olarak iki gruba ayrılır. Tam veya bütünsel benzerlik iki dil arasındaki sözcüğün biçim, telaffuz ve anlam bakımından birebir örtüştüğü durumdur. Her iki dilde de eşit olan gösterenin aynı göndermeleri karşılaması gerekir. Anlamca bütünsel bir benzerlik gösteren bu sözcükler tam eş değer olarak ifade edilir. Yarı veya kabul edilebilir benzerlik ise bir dil ile başka bir dil arasındaki sözcüğün anlamsal bakımdan en az bir anlamının benzerlik göstermesi durumudur. Sözcükler arasında anlamsal olarak kısmi bir denklik söz konusudur. Anlamca kısmi bir benzerlik gösteren bu sözcükler yarı eş değer olarak nitelendirilir (Keskin, 1998, s. 239; Uğurlu, 2012, s. 218). Anlamca denk olan eş değer sözcüklerdeki önemli nokta sözcüklerin karşıladığı anlamdır. Sesletim açısından aynı olan sözcükleri eş değer olarak nitelendirmek için anlamsal bir incelemenin yapılması gerekir. Yapılan inceleme sonucunda anlamsal olarak benzerlik gösteren sözcükler eş değer sınıfına dâhil edilir.

Anlamsal açıdan benzerlik gösteren eş değer sözcükler araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde ifade edilmiştir. Ahmet Karadoğan (2004, s. 25) eş değerliği ortaya koyarken eş değerlik olma durumunu sadece sözcüksel olarak ele almaz, aynı zamanda sözcüklerdeki anlamsal benzeşimi ekler ve yapılar üzerinden de değerlendirir. Karadoğan, eş değer sözcüklerdeki anlamsal denkliğin eklerde de olabileceğini öne sürer. Bu düşünceden yola çıkılarak eş değerliğin sadece sözcüksel değil, aynı zamanda yapısal olarak da ele alındığı görülür. Mustafa Uğurlu (2012, s. 218) eş değerliği bir dil ile bir başka dil arasında benzer gösterene sahip olan sözcüklerin anlamsal açıdan benzerlik göstermesi şeklinde açıklar. Uğurlu, morfolojik benzerlik gösteren sözcüklerdeki anlamın da birbiri ile denk olmasının gerekli olduğunu savunur. Günay Karaağaç'a göre (2013, s. 375) ise eş değerlik, yazılış ve telaffuz bakımından aynı olan göstergelerin anlamsal olarak da örtüşmesidir. Araştırmacılar tarafından yapılan açıklamalardan gösterenlerin benzer gösterilenlere sahip olduğu noktada eş değerlik teriminden bahsetmenin mümkün olduğu anlaşılır.

Örneğin;

Балалайка: Üçgen şeklinde üç telli Rus halk müzik aleti (Şapoşnikov, 2010, s. 43).

Balalayka: Üç köşeli, üç teli olan Rus çalgısı/Rus halk sazı (TDK, 2011, s. 242). Rusçada ve Türkçede benzer göndergeye sahip göstergeler olan *балалайка-balalayka* sözcükleri tam eş değer sözcüklerdir. Sözcükler anlamsal açıdan incelendiğinde her iki dilde de kullanılan sözcükler arasında anlamsal bir denklik olduğu görülür. Göstergelerin anlamsal açıdan bir benzerlik göstermesi sözcüğün eş değer olduğunu kanıtlar.

2.1 Alıntı Sözcüklerde Anlamsal Eş Değerlik

Diller arası etkileşim sonucu bir dilden diğer bir dile geçen sözcüğün sahip olduğu anlama bakılmalıdır. Çünkü sözcüğün ait olduğu dilde karşıladığı anlamı diğer dilde koruması gibi bir zorunluluk söz konusu değildir. Ancak verici dildeki anlamını koruyan ve dildeki anlamına ek olarak alıcı dilde yeni anlamlara bürünen sözcükler de mevcuttur. Örnek olarak Rusçadan Türkçeye geçen ve Türkçede Rusçadan farklı anlamları ifade eden *boyar, vatka, mazot, çar, şapka* gibi sözcükler verilebilir. Çalışmanın temelini oluşturan Rusçadan Türkiye Türkçesine geçen ve sayısal olarak sınırlı tutulan 22 alıntı sözcük biçimsel özellikleri temel alınmadan anlamsal eş değerlikleri bağlamında incelenecektir. Bu doğrultuda bir dilden diğerine geçen sözcüklerin karşıladığı anlam veya anlamlara bakılarak anlamsal eş değerlikleri irdelenecek, analiz sonucunda alıntı sözcükler tablolar halinde verilerek örnekler ile desteklenecektir.

3. Rusçadan Türkçeye Geçen Alıntı Sözcükler

Tablo 3.1. Rusçadan Türkçeye anlam kaybına uğramadan geçen alıntı sözcükler

Rusçadan Türkçeye Geçen Alıntı Sözcük	Sözcüğün Rusça Anlamı	Sözcüğün Türkçe Anlamı
Балалайка → Balalayka	Üçgen şeklinde üç telli Rus halk müzik aleti (Şapoşnikov, 2010, s. 43).	Üç köşeli, üç teli olan Rus çalgısı/Rus halk sazı (TDK, 2011, s. 242).
Örnek cümle:		
R. Праздная дворня сидит у ворот; там слышатся веселые голоса, хохот, <u>балалайка</u> ... (Gonçarov, 1859, s. 119).		
Türkçe Çevirisi: Aylak hizmetli kapının önünde oturuyor; orada neşeli sesler, kahkahalar, <u>balalayka</u> duyuluyor...		
T. ...Sürücü, polislin ceza yazdığı sırada <u>balalayka</u> adlı enstrümanını eline alarak şarkı söyledi. O anlar sosyal medyada yoğun ilgi gördü. Olay, Rusya'nın başkenti Moskova'da meydana geldi... (Milliyet, 11 Kasım 2019).		

Бричка/Брычка → Brıçka/Brıçka	İki tekerlekli binek araba (Krılov, 2005, s. 45).	Üstü kapalı, kışın kızak olarak kullanılan tek atlı, yaylı hafif araba, Rus gezi arabası (TDK, 2019, s. 400).
Örnek cümle: <i>R. По мере того как бричка близилась к крыльцу, глаза его делались веселее...</i> (Gogol, 1842, s. 9). <i>Türkçe Çevirisi: Binek arabası perona yaklaştıkça gözleri daha neşeli bir hale geldi...</i> <i>T. Ambardaki ağır yükleri brıçka yardımı ile pazara götürdük.</i>		
Вотка → Votka	Alkollü içecek (Şanskiy, 1971, s. 87).	Tahıl tanelerinin damıtılmasıyla elde edilen alkollü içki (TDK, 2011, s. 2490).
Örnek cümle: <i>R. Напитки состояли: квас, кислы щи, пиво и разные меды. Из простова вина сделанная вотка, вины: церковное, то есть красное ординарное вино...</i> (Şerbatov, 1908, s. 12). <i>Türkçe Çevirisi: İçecekler kvas, ekşi lahana çorbası, bira ve çeşitli ballardan oluşuyordu. Sade şaraptan yapılan votka kilisedeki tatlı kırmızı bir şaraptır...</i> <i>T. Bir ağaç sürüsünün üstünden</i> <i>Çok ağaçlı bir ağaç sürüsünün üstünden</i> <i>Kesilmiş limon dilimleri gibi düşüyor güneş</i> Votka bardağımın içine <i>Benim olmayan bir sevinç duyuyorum (Edip Cansever, Uçurum Şiiri).</i>		
Капуска/капуста → Kapuska/kapusta	Lahana	1.Etle pişirilmiş lahana yemeği (TDK, 2011, s. 1312). 2. Lahana (Çağbayır, 2007, s. 3006).
Örnek cümle: <i>R. Он не знал того чувства перемены, которое она испытывала после того, как ей дома иногда хотелось капусты с квасом или конфет...</i> (Tolstoy, 1934, s. 59). <i>Türkçe Çevirisi: Evde bazen canı kvaslı kapusta veya şeker istedikten sonra hissettiği bu değişim duygusunu bilmiyordu...</i> <i>T. İftar yemeğinde kapusta yemeğini görünce iştahım kabardı.</i>		
Колхоз → Kolhoz	Köylülerin ortak çalıştığı kolektif tarım (Ojegov, 1949).	Rusya'da köylülerin ortak olarak çalıştıkları tarım işletmesi, tarım üretim kooperatifi (TDK, 2011, s. 1463).
Örnek cümle: <i>R. Сапоги бы надела и в колхоз со мной (Dudintsev, 1988, s. 290).</i> <i>Türkçe Çevirisi: Çizmelerimi kolektif tarımda da giyerdim.</i> <i>T. Balaban, sosyalist tarım sisteminde uygulanan "Kolhoz ve Sovhoz" deneyiminden bahsediyor. Bu iki farklı modelin, büyük toprak sahiplerine alternatif olarak, Sovyet rejiminin getirdiği, "toprağın tümünün köylüler tarafından kolektif bir şekilde işlendiği, ürünün birlikte hasat edildiği sistemin adı" olduğunu anlatıyor ve Türkiye'nin ihtiyacı olan şeyin bu olduğunu düşündüğünü söylüyor (Duvar, 16 Kasım 2020).</i>		
Матрѣшка → Matruşka	Orta kısımda birbirinden ayrılan yarı oval ahşap boyalı iç içe olan bebekler (Şapoşnikov, 2010, s. 500).	Özellikle Rusya'dan dünyaya yayılan, tahtadan yapılmış iç içe bebeklerden oluşan süs eşyası (TDK, 2019, s. 1636).
Örnek cümle: <i>R. Это как матрѣшка: может быть внутри ещё одна...</i> (Şorin, 2013, s. 33). <i>Türkçe Çevirisi: Bu matruşka gibi: içinde bir tane daha olabilir...</i> <i>T. TRT 1'de yayınlanan 'Kalk Gidelim' dizisinde oynayan Aslı Omağ, önceki akşam Galatasaray Spor Kulübü'nde sahneye çıktı. Omağ, kendisini dinlemeye gidenlere keyifli anlar yaşattı. Sahne öncesi soruları cevaplayan Omağ, "Her katmanımda ayrı bir yetenek var, matruşka gibiyim (Sabah, 14 Ağustos 2018).</i>		
Печь → Peç	Odun veya başka yanıcı bir madde ile yakılan ve odanın ısınmasını sağlayan taş veya metal yapı (Uşakov, 1939, s. 252).	Rus mimarisinde odaları ısıtmak için yapılan fırın tarzı ocak (TDK, 2011, s. 1905).
Örnek cümle: <i>R. Справа – малюсенькая глинобитная печь с подом (Çerkasov, 1966, s. 102).</i> <i>Türkçe Çevirisi: Sağda ufak ve kerpiçten olan bir ocak var.</i> <i>T. Çok üşüyen çocuk peç ile ısınan odaya girdi.</i>		
Погром → Pogrom	1. Yıkım, bozguna uğratma. 2. Hükümet ve egemen sınıflar tarafından düzenlenen gerici-şoven eylemde, mülk soygunlarının, yıkımın ve	Soykırım (Bir insan topluluğunu ulusal, dinsel vb. sebeplerle yok etme; jenosit, genosit, pogrom.) (TDK, 2019, s. 1935).

	cinayetlerin olduğu insan topluluğunun katliamı (Uşakov, 1939, s. 352).	
Örnek cümle: R. Только дай толчок- и начнётся погром (Soljenitsın, 2010, s. 42). Türkçe Çevirisi: Sadece biraz ittir, yıkım başlayacak. T. 6-7 Eylül погрому cezasızlık ve hesap vermeme kültürünün hakim olduğu necip ülkemizde daha sonra tezgahlanacak olan Maraş, Malatya, Çorum ve Sivas gibi kanlı katliamların ilham kaynağı ve öncüsü oldu (Duvar, 10 Eylül 2021).		
Самовар → Semaver	1. İçi kömürle doldurulmuş su kaynatmak için kullanılan metal kap. 2. Çay içme (Uşakov, 1940, s. 30).	Özellikle çay demlemekte kullanılan, içinde kömür yakacak ocağı bulunan, elektrikle de çalışabilen, bakır, pirinç vb. metallere yapılmış musluklu kap (TDK, 2011, s. 2063).
Örnek cümle: R. Самовар , вероятно, уже закупел (Nekrasov, 1968, s. 51). Türkçe Çevirisi: Muhtemelen semaver kaynamıştır. T. Sabahleyin Ali'nin bir semaver , bir de fabrikanın önünde bekleyen salep güğümü hoşuna giderdi (Abasıyanık, 2002, s. 9).		
Санки/Сани/Занка → Zanka/Zanga	Kızak ile aynı anlamda. İki atlı kızak (Uşakov, 1940, s. 47).	Rus. sanki. Atla çekilen kızak (Tietze, 2019, s. 478). İki atlı kızak (TDK, 2011, s. 2643).
Örnek cümle: R. Он катался на санках на берегу реки... (Lari, 2018, s. 17). Türkçe Çevirisi: Nehrin kıyısında kızak ile kayıyordu... T. Fatma zanka ile kaymayı çok seviyor.		
Совхоз → Sovhoz	Sosyalist Devlet Tarım İşletmesi (Uşakov, 1940, s. 347).	Sovyetler Birliği'nde devlet eliyle yönetilen tarım işletmesi (TDK, 2011, s. 2145).
Örnek cümle: R. Совхоз выделяет квартиры для работников (Rasputin, 2018, s. 10). Türkçe Çevirisi: Devlet tarım işletmesi çalışanlar için daire ayırıyor... T. Balaban, sosyalist tarım sisteminde uygulanan "Kolhoz ve Sovhoz " deneyiminden bahsediyor. Bu iki farklı modelin, büyük toprak sahiplerine alternatif olarak, Sovyet rejiminin getirdiği, "toprağın tümünün köylüler tarafından kolektif bir şekilde işlendiği, ürünün birlikte hasat edildiği sistemin adı" olduğunu anlatıyor ve Türkiye'nin ihtiyacı olan şeyin bu olduğunu düşündüğünü söylüyor (Duvar, 16 Kasım 2020).		

Rusçadan Türkçeye geçen bu alıntılar Türkçede herhangi bir anlam daralmasına veya genişlemesine uğramayan anlamsal açıdan birbiri ile tam eş değer olan sözcüklerdir. Bu sözcükler Türkçede Rusçadaki karşılıdığı anlam veya anlamlarını kaybetmemiş, birebir korumuştur. Ancak *матрешка-matruşka*, *самовар-semaver* sözcükleri Türkçeye geçişinde biçimsel değişikliğe uğramıştır. Biçimsel olarak değişen bu sözcükler anlamsal olarak hiçbir değişikliğe uğramaz. Rusçadan Türkçeye geçen "zanka" (занка) sözcüğü Rusçada "sani" (санки/сани) sözcüğünden gelmektedir. "Sani" (санки/сани) sözcüğü de "zanka" (занка) sözcüğü gibi kızak anlamında kullanılır. Örnek cümleler üzerinden de analiz edilen alıntı sözcükler çeviri sırasında anlamsal karmaşıklığın önüne geçilmesi amacıyla cümlenin içerdiği anlamı verecek şekilde aktarılmıştır. *Balalayka*, *бричка*, *kapusta*, *kolhoz*, *matruşka*, *peç*, *pogrom*, *semaver*, *sovhoz*, *votka*, *zanka* alıntıları Rusçada olduğu gibi Türkçede de tek yönlü anlama sahip ve her iki dil arasında anlamsal açıdan tam eş değer sözcüklerdir.

Tablo 3.2. Rusçadan Türkçeye anlam kaybına uğrayarak geçen alıntı sözcükler

Rusçadan Türkçeye Geçen Alıntı Sözcük	Sözcüğün Rusça Anlamı	Sözcüğün Türkçe Anlamı
Коса → Kosa	1. Kıyıda uzanan uzun, dar, düz veya düşük kara parçası. 2. Otları biçmek için kullanılan bir tarafı bilenmiş kavisli ve uzun bıçaklı tarım aleti, orak. 3. Örgülü saç (Uşakov, 1935, s. 1481).	Bir tür uzun saplı orak (TDK, 2011, s. 1487).
Örnek cümle:		

<p>R. <i>Rosa</i> косу точит... (Aleksandrov, 2016, s. 44). <i>Türkçe Çevirisi:</i> Rosa orağı biliyor... <i>T. Çiftçi ekinleri biçmek için yeni bir kosa orak satın aldı.</i></p>		
Мужик → Mujik	1. Rus köylüsü. 2. Erkek, koca, eş, adam (Uşakov, 1938, s. 274).	Rus köylüsü (TDK, 2011, s. 1707).
<p>Örnek cümle: R. Он знал народ, как знали его помещики, то есть он знал каждого мужика своей деревни и у каждого мужика знал каждую корову и чуть не каждый лишний карбованец в мужицкой машине. (Korolenko, 1978, s. 65). <i>Türkçe Çevirisi:</i> Toprak sahiplerinin onu tanıdığı gibi o da insanları tanıyordu, yani köyündeki her köylüyü tanıyordu ve her bir köylünün ineğini ve köylünün çantasındaki neredeyse fazladan olan tüm parayı biliyordu. <i>T. Rus mujik Vasili İlin'den hayat dersleri: "Sadece açgözlüler para biriktirir!" (Türkrus, 18 Eylül 2013).</i></p>		
Тройка → Troyka	1. Üç rakamı. 2. "Yeterli" derecedeki okul notu. 3. Üç at koşulu kızak veya araba. 4. Ceket, pantolon (veya ceket, etek) ve yelekten oluşan elbise (Şapoşnikov, 2010, s. 430).	1. Rusya'da kullanılan, üç atla çekilen kızak veya araba. 2. Üçlü (TDK, 2019, s. 2383).
<p>Örnek cümle: R. Через десять минут вошла вторая тройка... (Udoviçenko, 2014, s. 8). <i>Türkçe Çevirisi:</i> On dakika sonra ikinci üç koşulu at içeri girdi... <i>T. Bütün çarşı meydanını troyka eşliğinde gezdik.</i></p>		

Tabloda verilen *kosa*, *mujik* ve *troyka* örnekleri Rusçadan Türkçeye geçen alıntılardır. Türkçeye geçen bu sözcükler Rusçadaki anlamlarından yalnızca birini Türkçede muhafaza etmiştir. *Kosa* sözcüğünün Rusçada üç farklı anlamı bulunurken, Türkçeye geçişinde "otları biçmek için kullanılan tarım aleti" anlamını korumuştur. *Mujik* sözcüğü Rusçada iki farklı anlama sahipken, Türkçede yalnızca "Rus köylüsü" anlamını korur. *Troyka* sözcüğünün ise Rusçada dört farklı anlamı vardır. Türkçeden farklı olarak "1. Üç rakamı. 2. "Yeterli" derecedeki okul notu. 3. Ceket, pantolon (veya ceket, etek) ve yelekten oluşan elbise" anlamlarını taşır. *Troyka* sözcüğü Türkçede sadece kızak veya araba anlamını korumuştur. Bu alıntıların Türkçede anlamlarından birini muhafaza etmesi ve Türkçede aynı anlamı karşılaması kısmi eş değer olduklarını gösterir.

Tablo 3.3. Rusçadan Türkçeye anlamlarından birini koruyarak ve yeni anlamlar kazanarak geçen alıntı sözcükler

Rusçadan Türkçeye Geçen Alıntı Sözcük	Sözcüğün Rusça Anlamı	Sözcüğün Türkçe Anlamı
Бояр → Boyar	Moskova Rusya'sında üst tabakada bulunan soylu (Uşakov, 1935, s. 179).	1. Boyayıcı niteliği olan. 2. Hücre öz suyunda eriyik halde bulunan renk verici madde. 3. Prensin arkadaşlarının oluşturduğu üst sınıf. 4. Eflak ve Boğdan soylusu. 5. Eflak ve Boğdan beylerinin unvanı (Çağbayır, 2007, s. 807). 6. Tuna bölgesinde, Transilvanya'da, Rusya'da soylulara verilen unvan. 7. Boyar madde (TDK, 2019, s. 387).
<p>Örnek cümle: R. Петр повелел: имена приезжающих бояр... (Puşkin, 1835, s. 18). <i>Türkçe Çevirisi:</i> Pyotr gelen boyarların/soyluların isimlerini söyledi... <i>T. Toplum içerisinde boyarlar/soylular ön sıradaydı.</i></p>		
Ватка → Votka	Çoğunlukla pamuktan yapılan, çok kabarık lifli madde, bir parça pamuk (Uşakov, 1935, s. 227).	1. Bir elbisenin omuzlarını doldurmaya yarayan pamuk, sünger, elyaf gibi maddelerden yapılmış sabit veya ayrılabilir parça (TS, 1936, s. 3055). 2. Dokumacılıkta, tarak makinelerinden çıkan elyaf tülünü enli bir çubuk üzerine sararak elde edilen yumak (TS, 1996, s. 3055).
<p>Örnek cümle: R. Помазав ваткой смоченной спиртом, она увидела как синева смывается... (Koçan, 2018, s. 25). <i>Türkçe Çevirisi:</i> Pamuğu ispiroya sürdükten sonra maviliğin nasıl yıkandığını gördü... <i>T. Pazarın bir çok yerinde vatka elyaftan yapılmış yorganları görmek mümkün.</i></p>		

Мазот/мазут → Мазот	Gazyağı petrolü damıtıldıktan sonra elde edilen petrol kalıntıları, mazot veya motorin, benzin ve gazolin; yanıcı yağ/akaryakıt (Uşakov, 1938, s. 118).	1.Yakıt olarak kullanılan, ham petrolün damıtma ürünlerinden biri; mazot veya motorin. 2. İçki, sigara, uyuşturucu vb. (TDK, 2019, s. 1640)
<p>Örnek cümle: R. <i>Мазут</i> наші берут как сырье... (Mişenko, 2016, s. 29). Türkçe Çevirisi: Motorini hammadde olarak alıyorlar... T. Petrol türevlerinden biri olan mazot motorlu araçlarda kullanılır.</p>		
Копейка → Kapık	1. Rublenin yüzde biri değerindeki Sovyet ve eski Rus para birimi. 2. Para (Uşakov, 1935, s. 1460).	Kapık/kopek ‘para, akçe’. Rus. kopeyka ‘bir rubl’ün yüzde biri’ (Tietze, 2016, s. 113). 1.Köpek. 2. Rublenin yüzde biri değerinde para birimi (TDK, 2011, s. 1308).
<p>Örnek cümle: R. Самая хорошая белка – десять копеек... (Zadornov, 1946, s. 67). Türkçe Çevirisi: En güzel sincap on kapıktır... T. Rubleden iki sıfır atılsın, 1 dolar 70 kapık olsun" önerisi (Türkrus, 13 Temmuz 2020).</p>		
Царь → Çar	1. Bazı ülkelerdeki hükümdar adları. 2. Güce sahip olan ve bu gücünü toplum üzerinde kullanan. 3. Bir hükümdarlığa ait olduğunu göstermek için sahip olunan üstünlük (Uşakov, 1940, s. 1203).	1.Su ve benzeri akışkan maddelerin dökülüşünü anlatan kök. 2. Dönme, sürtünme, bağırma, ağlama, ötme ve parazitli sesler çıkarma durumlarında çıkan sesleri anlatan kök. 3. Örölmüş. 4. Örölmüş saç. 5. “Çoluk çocuk” anlamındaki “çar çarmak” ikilemesinde geçer. 6. Omuzlara örtülen atkı; şal. 7. Başörtü; çarşaf. 8. Bel bağı. 9. Çare. 10. Tuğla ve çanak çömlek fırını. 11. Hastalık; çor. 12. Tartı. 13. Saman sepeti. 14. Bozuk para. 15. Dört (Çağbayır, 2007, s. 1095). 16. Rus imparatorlarına ve Bulgar krallarına verilen unvan (Çağbayır, 2007, s. 1095; TDK, 2019, s. 496).
<p>Örnek cümle: R. Если медведь кого увечил, царь награждал того деньгами (Tolstoy, 1862, 45). Türkçe Çevirisi: Eğer bir ayı birini yaralamış olsaydı, Çar onu parayla ödüllendirirdi. T. Rus Çarı 2. Aleksandr Nikolayeviç döneminde köylü serfliği ortadan kaldırıldı.</p>		
Шапка → Şapka	Şapka, başlık (Fasmer, 1987, s. 406).	1.Soba borusunun tepesindeki düz fırıldak (Çağbayır, 2007, s. 5368). 2. Gemi direğinin tepesindeki tekerlek. 3. Keçe, hasır, kumaş, ip vb. ile yapılan başlık; kapela (şapka). 4. Boru, baca, direk vb. şeylerin açık olan üst bölümünü havanın etkisinden korumak için takılan başlık. 5. Bazı bitkilerde, özellikle mantarlarda sapın üstünde bulunan, üreme organlarını taşıyan şapka biçimindeki organ. 6. Düzeltme işareti (TDK, 2011, s. 2203; Karağaç, 2015, s. 750).
<p>Örnek cümle: R. Крицкий медлительно встал и взялся за шанку (Tolstoy, 1934, s. 76). Türkçe Çevirisi: Kritskiy yavaşça ayağa kalktı ve şapkasını tuttu. T. Babam kahverengi bir şapka satın aldı.</p>		

Ruşçadan Türkçeye geçen *Boyar*, *çar*, *kapık*, *mazot*, *şapka* ve *vatka* alıntıları Rusçada karşıladığı anlam veya anlamları Türkçede korur. Ancak Türkçeye geçen bu sözcükler anlamsal açıdan değişikliklere maruz kalmış ve Türkçede Rusçadaki anlamları dışında farklı anlamları da ifade etmektedir. Bu alıntıların Türkçe anlamları ile Rusçadaki anlamları arasında en az birinin benzerlik göstermesi sözcüklerin anlamsal açıdan kısmi eş değer olduğunu gösterir.

Tablo 3.4. Rusçadan Türkçeye anlamlarından birini koruyarak, anlam kaybına uğrayarak ve yeni anlamlar kazanarak geçen alıntı sözcükler

Rusçadan Türkçeye Geçen Alıntı Sözcük	Sözcüğün Rusça Anlamı	Sözcüğün Türkçe Anlamı
Дума → Duma	1. Düşünce. 2. Ukrayna (Kazak) tarihi halk müziği türü. 3. Bazı devlet kurumlarının adı. 4. Rusya Federasyonu Federal Meclisi'nin alt meclisi (Şapoşnikov, 2010, s. 249).	1. Rusya'da Çarlık döneminde parlamentoya verilen isim. 2. Nezle, grip, bronşit. 3. Öksürük; boğmaca öksürüğü. 4. İkinci evliliğinde de duvak takan kadın. 5. Tümsek; çıkıntı. 6. Yuvarlak taş; doma (Çağbayır, 2007, s. 1623). 7. Rus parlamentosunun alt kanadı (TDK, 2011, s. 722).
<p>Örnek cümle: R. Московская городская Дума обращается к населению города... (Tolstoy, 2012, s. 438). Türkçe Çevirisi: Moskova Şehir Duması şehir nüfusuna hitap ediyor... T. Rusya'nın Ukrayna'dan ilhak ettiği Donetsk, Luhansk, Zaporijya ve Herson bölgelerinin Rusya topraklarına katılımı, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in ardından Rus parlamentosunun alt kanadı Duma'da da onaylandı (Milliyet, 3 Ekim 2022).</p>		
Кулак → Kulak	1. Yumruk. 2. Öncü asker grubu. 3. Varlıklı olan köylü. 4. Cimri ve çıkarıcı kişi (Ojegov, 1949).	1. Tutmak kaldırmak, taşımak vb. sebeplerle bir yükün, dengin her köşesinden düğümlemiş veya kıvrılmış tutamak. 2. Bir malın ucuna bağlanmış, fiyat, cins, talimat vb. hususların yazılı olduğu küçük kâğıt. 3. Bir belge veya kâğıdın yanına veya köşesine iliştirilen küçük kâğıt. 4. Pulluk ve sabanda sürülen toprağı devirmeye yarayan eğri ve geniş bıçak. 5. İçine metal bir vida vb. giren delikli çıkıntı. 6. Bir makine parçasını ana ana parçaya birleştiren küçük bağlantı. 7. Bir makine parçasının vidalama uzunluğunu arttırmaya veya sağlamlaştırmaya yarayan çıkıntılı kısım. 8. İmparatorluk döneminde resmi mektupların alındı makbuzu. 9. Yapıda, yandaki taşlar üzerine kaymasını önlemek için bazı kemer veya kilit taşlarına yapılan çıkıntı. 10. Bir koltukta arkalığın her iki yanında bulunan çıkıntılı kısım. 11. Yatağan, kılıç, bıçak vb. kesici aletlerin kabzasının daha iyi tutulmasına ve elden kaymamasına yarayan çatallı çıkıntı. 12. Tarlanın köşesi: dar yeri. 13. Yağmur ve sel sularının toplandığı çukur; su yatakları. 14. Ark, göl ve dereден tarlaya alınan suyun ağzı. 15. İki yol kenarında kalan toprak parçası. 16. Dokuma tezgâhlarında gücü sırtını koymaya yarayan yan direkler. 17. Oku boyunduruğa bağlayan kayış. 18. Kolayca taşınması için çuvalın ağzının iki yanına yapılan tutma yeri. 19. Çamlıklarda biten ve yemeği yapılan bir tür ilkbahar bitkisi. 20. Her söyleneni yapan; söz dinleyen (Çağbayır, 2007, s. 3497). 21. Başın her iki yanında bulunan işitme organı. 22. Bu organın, sesleri toplayıp içeriye almaya yarayan dış bölümü. 23. Balıklarda başın iki yanında bulunan ve ağızdan alıp solungaçlardan geçirdiği suyu dışarıya vermeye yarayan yarıklardan her biri. 24. Saban kulağı. 25. Duvar, baca, şömine vb. yerlerde kulağa benzer çıkıntı.

		26. Telli çalgılarda tel germeye yarayan burgu. 27. Seslerin uygunluğunu seçebilme ve değerlendirebilme yeteneği. 28. Akarsuların ve özellikle göllerin karaya giren ve durgunlaşan yerleri. 29. Varlıklı Rus köylüsü (TDK, 2019, s. 1518).
<p>Örnek cümle: <i>R. В СССР крестьяне называли <u>кулаками</u> из-за по признакам имущественного положения.</i> <i>Türkçe Çevirisi:</i> Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliğinde köylüler mülkiyet özelliklerine göre varlıklı Rus köylüsü olarak adlandırılırdı. <i>T. Eski Rus köylüleri arasında ihtiyaçlarını gideren köylülere <u>kulak</u> (varlıklı köylü) denilirdi.</i></p>		

Rusçadan Türkçeye geçen *Duma* ve *kulak* sözcükleri geçiş sırasında Rusça anlamlarından sadece birini korumuştur. Bu sözcükler Türkçede Rusçadan aldığı anlamın dışında farklı anlamları da karşılar. *Duma* sözcüğü Rusçada dört farklı anlama gelir. Türkçeye ise bunlardan sadece “varlıklı köylü” anlamını kazandırmıştır. *Kulak* sözcüğü her iki dilde kullanımı olan bir sözcüktür. Ancak her iki dile ait *kulak* sözcüğünde anlamsal farklılıklar mevcuttur. Rusça *kulak* sözcüğü Türkçede karşıladığı anlamlardan farklı olarak “1. Yumruk. 2. Öncü asker grubu. 3. Varlıklı olan köylü. 4. Cimri ve çıkarıcı kişi” anlamlarına gelir. Bu sözcük Rusça anlamlarından biri olan “varlıklı Rus köylüsü” anlamını Türkçeye kazandırır.

Sonuç

Rus ve Türk toplumu arasındaki karşılıklı ilişkiler tarihi bir derinliğe sahiptir. Yaşanan tarihi süreçte bu iki toplum komşuluk bağları kuvvetlenen iki medeniyet olmuştur. Bu durum birbirinden farklı iki toplumun sosyal, siyasal, kültürel, sanatsal, ekonomik ve dilsel etkileşim içerisinde olmalarını zorunlu hale getirmiştir. Bunun neticesinde Rusça ve Türkçe birbirini etkileyen ve sözcüksel biçimlerini birbirine yansıtan iki kültür haline gelmiştir. Bu durumun en açık örneğini Türkçeye geçen alıntı sözcüklerde görmek mümkündür. Alıntılarda üzerinde durulması gereken en önemli nokta sözcüğün sözlük anlamının ve bu anlamın dışında taşıdığı ileti dizgelerinin göz ardı edilmemesidir. Dikkat edilmesi gereken husus alıntıların karşıladığı göndergelerin anlam yelpazesine yoğunlaşmaktır. Sözcüklerdeki anlama bu denli hassasiyet ile yaklaşılmasının nedeni ise iki kültür arasındaki anlaşmayı ve iletişimi doğru şekilde sağlamaktır. Bir dilden başka bir dile geçen sözcüğün sahip olduğu veya o dil içerisinde büründüğü anlam önem arz etmektedir. Bu doğrultuda Rusçadan Türkçeye geçen alıntı sözcüklerin incelendiği çalışmada anlamsal açıdan eş değer olma özelliklerine sahip 22 sözcük ele alınmıştır. Yapılan inceleme sonucunda 22 alıntı sözcükten *balalayka*, *briçka*, *kapuska*, *kolhoz*, *matruşka*, *peç*, *pogrom*, *semaver*, *sovhoz*, *votka*, *zanka* sözcükleri Rusçadaki anlamlarını birebir korumuştur. Bu alıntılar anlamca bütünsel bir benzerlik gösterdiği için *tam eş değer* olarak ifade edilir. *Boyar*, *çar*, *duma*, *kapik*, *kosa*, *kulak*, *mazot*, *mujik*, *şapka*, *troyka*, *vatka* sözcükleri ise Rusçadaki anlamlarını birebir korumadığı ve anlamca bütünsel bir benzerlik göstermediği için *kısmi eş değer* olarak nitelendirilir. Adı geçen alıntı sözcüklerin her iki dilde de yaşıyor olması Rusça ve Türkçe dil ilişkilerinin ileri seviyede olduğunu gösterir. Sözcüklerin kavramsal alanına bakıldığında günlük yaşam, askeri, ticari, sosyal, müzik, tarım, doğa, alet edevat, yeme-içme gibi isimler olduğu görülür. Bu sözcüklerden bazılarının sosyal sınıf katmanlarından ve askeri rütbelerden olması ise iki kültür arasındaki siyasi ve sosyal yöndeki ilişkilerin de bir kanıtıdır. Alıntılardaki anlamın genişlemesinin sözcüklerin dil içerisinde içselleştirildiğini gösterir. İki dil arasındaki anlamsal eş değeriğe sahip 22 alıntı sözcüğün edebi eserlerden alınan örnek cümleler ile desteklenmesi ve dil içerisinde kullanımı

bulunan ancak edebi eserlerde kullanımına rastlanılamayan alıntılara örnekler verilmesi sonucunda oluşabilecek anlamsal tutarsızlıklar önlenmiştir.

Diller arası anlamsal eş değeriğe sahip alıntı sözcüklerin incelenmesi bağlamında ele alınan bu çalışma dilbilim ve çeviri bilim açısından önemli bir yere sahiptir. Bir dildeki sözcüğün diğeri bir dildeki karşılığının belirlenmesi, sözcüğün dil içerisinde sahip olduğı anlam veya anlamları dışında diğeri dilde kazandığı yeni anlamlarının ve muhafaza edemediğı anlamlarının ortaya konması iki dil arasındaki aktarım sorunlarını da en aza indirmeye yardımcı olacaktır. Ayrıca bu çalışmanın Rusçayı yabancı dil olarak öğrenen öğrencilere ve Rusçayı yabancı dil olarak öğretecek öğreticilere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Extended Abstract

Comparative studies between two or more languages are of great importance in the field of linguistics. Individuals' curiosity about different cultures that are foreign to their mother tongue, their desire to question, and their openness to learning about that culture make comparative linguistic research widespread. The fact that words, which serve as the basic building blocks of a language and are indicators of the richness of the language, are at the forefront of comparative study subjects once again reveals the importance of the semantic features as well as the morphological and phonetic features of the words. In this study, it is aimed to analyze the semantic equivalences of the quoted words from Russian to Turkish, to prevent semantic confusion that may occur, and to convey the words that are a part of language learning in a clearer and more understandable way for individuals who learn and will teach Russian as a foreign language. In line with the targeted purpose, 22 quoted words with semantic equivalence from Russian to Turkish are presented in detail with examples. When we look at the sources that have been scanned in detail on the subject, it has been seen that it is a remarkable subject in linguistics. However, as a result of the research, it has been determined that there is no comprehensive study on the quoted words of the Russian and Turkish language pairs. The fact that the research is limited to a certain framework indicates that this study will close a gap in terms of linguistics. The fact that the semantic equivalences of the subject are not discussed in the research is important for the study in terms of Russian and Turkish language pairs.

The materials used throughout the study were collected from Russian and Turkish researches. The necessary information has been examined in order to ensure that the subject is explanatory. As a result of the resources obtained by the scanning method, the subject was clearly conveyed. Comparative studies conducted in this process are also taken as a basis. In this direction, 22 quoted words with semantic equivalence from Russian to Turkish were analyzed. After the words with equivalent meanings were determined from the Russian and Turkish dictionaries, their semantic systems were compared. As a result, the references of the quoted words were determined. Accordingly, the quoted words examined were limited to words with semantic equivalence. Quoted words that are equivalent in meaning between both languages are clarified by giving examples. The words obtained were also put forward numerically.

In this study, in which 22 quoted words with semantic equivalence from Russian to Turkish are examined, it is concluded that Russians have a close relationship with Turks when lexical quotations are examined. In this case, it is seen that two cultures belonging to different language families influence each other and reflect their lexical forms to each other. It is undeniable that the

semantic analysis of quoted words prevents disputes that may occur and provides communication correctly. It has been understood that in order for the transfer between the two languages to take place correctly, it is necessary to pay attention to the basic meaning of the words and their meaning during the transition. When we look at the analyzed words, it is possible to see that some of the words preserve their meaning in the source language during the transition and transfer this meaning to the target language, that there are quotations that expand the message string in the source language in the target language or narrow the meanings it meets, and that there are quoted words that carry their meaning in the source language in whole or in part.

Kaynakça

- Abasıyanık, S. F. (2002). *Semaver*. Yapı Kredi Yayınları.
- Ahundova, P. (2016). Dil ilişkileri ve alıntı sözler üzerine. *Gazi Türkiyat*, (18), 205-211.
- Aleksandrov, V. (2016). *Akuka*. İzdatelskiye reşeniya.
- Alkan, H. (2012). Lehçeler arası aktarmalarda yalancı eş değerler sorunu (Türkiye Türkçesi-Özbek Türkçesi-Yeni Uygur Türkçesi fiil örneği). *International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7 (4), 671-688. Doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4100>
- Baskakov, N. (1985). *Tyurkskaya leksika v slove o polku İgnoreve*. Nauka.
- Budu, M. (2018). Türkçeden Rusçaya geçen kelimelerin fono-morfo-semantik başkalaşması. *Yeni Türkiye Türk Dili Özel Sayısı*, 267-282.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi Yayınları.
- Cansever, E., *Uçurum şiiri*. https://www.siir.gen.tr/siir/e/edip_cansever/ucurum.htm adresinden edinilmiştir. (Erişim Tarihi: 06.03.2024)
- Çağbayır, Y. (2007). *Ötüken Türkçe sözlük*. Ötüken Yayınları.
- Çerkasov, A. (1966). *Hmel*. Azbuka-Attikus.
- Çudinov, A. (1894). *Slovar inostrannih slov, voşedşih v sostav russkogo yazıka*. İzdaniye knigoprodavtsa v. i. Gubinskava.
- Dudintsev, V. (1938). *Beliye odejdi*. Knijnaya palata.
- Duvar Gazetesi. (2020, 16 Kasım). *Çare Sovyet rejimi tarım sistemi. Türkiye'ye çare kolhoz ve sovhoz deneyimi*. <https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2018/06/10/care-sovyet-rejimi-tarim-sistemi> adresinden edinilmiştir. (Erişim Tarihi: 03.03.2024)
- Duvar Gazetesi. (2021, 10 Eylül). *6-7 Eylül Pogromu, ulus devlet anlayışı, laiklik ve Atatürk'ün mirası*. <https://www.gazeteduvar.com.tr/6-7-eylul-pogromu-ulus-devlet-anlayisi-laiklik-ve-ataturkun-mirasi-haber-1534140> adresinden edinilmiştir. (Erişim Tarihi: 03.03.2024)
- Fasmer, M. (1987). *Etimolojişeskiy slovar russkogo yazıka*. Tom 4. Progress.
- Gogol, V. (1842). *Mertviye duşi*. Moskovskiy universitet.

- Gonçarov, İ. (1859). *Oblomov*. SPb.
- Günay, D. V. (2007). *Sözcükbilime giriş*. Multilingual Yayınları.
- Karaağaç, G. (2009). *Dil, tarih ve insan*. 5. Basım. Kesit Yayınları.
- Karaağaç, G. (2013). *Dil bilimi terimleri sözlüğü*. 2. Baskı. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karaağaç, G. (2015). *Türkçenin alıntılar sözlüğü*. 1. Baskı. Akçağ Yayınları.
- Karaca, V. İ. (2012). Türkiye Türkçesindeki alıntı sözcüklerde görülen ses olayları üzerine bir inceleme. *Turkish Studies*, 7(4), 2059-2090. Doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4107>
- Karadoğan, A. (2004). *Türk lehçeleri arasında aktarma sorunları*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keskin, A. (1998). İki dilli sözlük bilgisi lexicographie ve dillerarası eşdeğerlik sorunsalı. *Çukurova Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(5), 220-240.
- Koçan, V. (2018). *Po jizni v vasilkovoy forme. Rasskazı ot feldşera*. İzdatelskiye reşeniya.
- Korolenko, V. (1978). *Slepoy muzikant*. Lenizdat.
- Krılov, G. (2005). *Etimologičeskiy slovar russkogo yazıka*. Peçatnıy dvor.
- Lari, S. (2018). *Nayti tebya*. İzdatelskiye reşeniya.
- Mihelson, A. (1866). *30000 inostrannih slov, voşedşih b upotrebleniye v russkiy yazık obyacneniyem ih korney. Po slovaryam*: Geyze, Reyfa i dr.
- Milli Eğitim Bakanlığı Kurumu. (1995). *Örnekleriyle Türkçe sözlük*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı Kurumu. (1996). *Örnekleriyle Türkçe sözlük*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Milliyet Gazetesi. (2019, 11 Kasım). *Ceza yiyen alkollü sürücüden polise konser*. <https://www.milliyet.com.tr/dunya/ceza-yiyen-alkollu-surucuden-polise-konser-6076795> adresinden edinilmiştir. (Erişim Tarihi: 05.03.2024)
- Milliyet Gazetesi. (2022, 3 Ekim). *Duma'dan Ukrayna'dan ilhak edilen 4 bölgenin Rusya'ya katilimine onay*. <https://www.milliyet.com.tr/dunya/dumadan-ukraynadan-ilhak-edilen-4-bolgenin-rusyaya-katilimine-onay-6835036> adresinden edinilmiştir. (Erişim Tarihi: 06.03.2024)
- Mişenko, A. (2016). *Savaof*. İzdatelskiye reşeniya.
- Nekrasov, V. (1968). *V okopah Stalingrada*. İzvestiya.
- Ojegov, S. & Şvedova, N. (1949). *Tolkoviyy slovar russkogo yazıka*. Akademii nauk SSSR.
- Puşkin, A. (1835). *İstoriya Petra I*. Public Domain.
- Rasputin, V. (2018). *Proşaniye s materyoy. Pojar (sbornik)*. Ekslyuziv: Russkaya klassika.

- Sabah Gazetesi. (2018, 14 Ağustos). *Aslı Omağ: Matruşka gibiyim.* <https://www.sabah.com.tr/magazin/matruska-gibiyim-4363070> adresinden edinilmiştir. (Erişim Tarihi: 06.03.2024)
- Soljenitsın, A. (2010). *Krasnoye koleso.* Vremya.
- Şanskiy, N. (1963). *Etimologiçeskiy slovar russkogo yazıka.* Tom1. Vıpusk 1. Moskovskiy universitet.
- Şanskiy, N. (1973). *Etimologiçeskiy slovar russkogo yazıka.* Tom1. Vıpusk 5. Moskovskiy universitet.
- Şanskiy, N., İvanov, V. & Şanskaya, T. (1971). *Kratkiy etimologiçeskiy slovar russkogo yazıka.* Prosveşeniye.
- Şapoşnikov, A. (2010). *Etimologiçeskiy slovar sovremennogo russkogo yazıka.* Prosveşeniye.
- Şerbatov, M. (1908). *O povrejdenni nraov v Rossii.* Russkogo tovarişestva.
- Şorin, A. (2013). *Nefomat (sbornik).* İzdatelstvo Aelita.
- TDK. (2011). *Türkçe sözlük.* 11. Baskı. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK. (2019). *Türkçe sözlük.* 11. Baskı. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tervalo, O. & Tolvanen, K. (2006). *Zaimstvovannıye slova v russkom yazıke v leksike po ekonomike.* Yuvyaskulya.
- Tietze, A. (2016). *Tarihi ve etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati.* IV. Cilt. TÜBA Yayınları.
- Tietze, A. (2019). *Tarihi ve etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati.* IX. Cilt. TÜBA Yayınları.
- Tolstoy, A. (1862). *Knyaz Serebryaniy.* İzdatelstvo detskaya literatura.
- Tolstoy, L. (1934). *Anna Karenina.* Gosudarstvennoye izdatelstvo detskoy literaturı.
- Tolstoy, A. (2012). *Hojdeniye po mukam.* Nauka.
- Tören, H. (2022). Türkçe söz diziminde denk / eş değerli yapılar. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 29(29), 1289-1300.
- Türkrus. (2020, 13 Temmuz). *Rubleden iki sıfır atılsın, 1 dolar 70 kapık olsun önerisi.* <https://www.turkrus.com/1206017-rubleden-iki-sifir-atilsin-1-dolar-70-kapik-olsun-onerisi--xh.aspx> adresinden edinilmiştir. (Erişim Tarihi: 10.04.2024)
- Türkrus. (2013, 18 Eylül). *Rus mujik Vasili İlin'den hayat dersleri: "Sadece açgözlüler para biriktirir!"*. <https://www.turkrus.com/62507-rus-mujikten-hayat-dersleri-xh.aspx> adresinden edinilmiştir. (Erişim Tarihi: 10.04.2024)
- Udoviçenko, N. (2014). *İzlom. Vremena pohuje. Ot kabula do Vankuvera.* Samizdat.
- Uğurlu, M. (2012). Türk lehçeleri arasında benzer kelimelerin eş değerlik durumu. *Turkish Studies*, 7 (4), 215-222. Doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4235>
- Uşakov, D. (1935). *Tolkoviyy slovar russkogo yazıka.* Tom 1. A-Ryurini.
- Uşakov, D. (1938). *Tolkoviyy slovar russkogo yazıka.* Tom 2. L-Onlovet.
- Uşakov, D. (1939). *Tolkoviyy slovar russkogo yazıka.* Tom 3. P-Ryaş:Ka.

- Uşakov, D. (1940). *Tolkoviy slovar russkogo yazıka*. Tom 4. S.-Yaşurnii.
- Vısoçına, O. (2002). *Ponimaniye i adaptatsiya inoyaziçnogo slova v soznanii nositelya yazıka*. Yuvyakyulya.
- Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Genişletilmiş 2. Baskı. Detay Yayıncılık.
- Yumrutaş, M. (2023). Alıntı sözcüklerin TRT Haber ve Anadolu Ajansı haber bültenlerinde kullanım durumu. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (13), 28-55.
- Zadornov, N. (1946). *Amur-batyuşka*. Veçe.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Çatışma Beyanı/Declaration of Conflict: Çalışmada kişi ya da kurumlar arası çıkar çatışmasının olmadığı beyan olunur. / It is declared that there is no conflict of interest between individuals or institutions in the study.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı/Contribution Rate Declaration of Researchers: Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir. / The contribution rates of the authors to the study are equal.

Telif Hakkı&Lisans/Copyright&License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0